

ASOCIACIJŲ VEIKLA: KAIP NEPAŽEISTI KONKURENCIJOS TEISĖS REIKALAVIMŲ

Asociacijų veikla yra itin svarbi verslui siekiant užtikrinti tam tikro sektoriaus ūkio subjektų interesus. Ūkio subjektų atstovai gali reguliariai susitikti, aptarti rinkoje vykstančius procesus, pasikeitimus, aktualias problemas, tobulėti dalindamiesi žiniomis, patirtimi ir specifine informacija. Asociacijų ir jų narių teikiama informacija taip pat gali padėti įstatymų leidėjams ir kitoms valstybės institucijoms priimti atitinkamam sektoriui reikšmingus bei sektoriaus specifiką atspindinčius sprendimus.

Visgi, ūkio subjektų narystė asociacijoje nepašalina ir niekaip neapriboja konkurencijos taisyklių taikymo. Asociacijos narių tarpusavio konkurencija skatina veiklos efektyvumą ir inovacijas, užtikrina mažesnes kainas, didesnį produktų ir paslaugų pasirinkimą bei jų kokybę vartotojams. Asociacija ir jos nariai gali susidurti su rimtomis pasekmėmis, jeigu asociacija priima konkurenciją ribojančius sprendimus arba tampa platforma, kuria ūkio subjektai pasinaudoja siekdami sudaryti konkurenciją ribojančius susitarimus ir jų laikytis.

Gairių tikslas – pateikti pagrindinius konkurencijos teisės reikalavimus ir paaiškinimus asociacijoms, jų nariams, kurie bendradarbiauja tiek asociacijos viduje, tiek su valstybės institucijomis, dalyvauja teisėkūros procese; taip pat pavyzdžius, kurie padėtų asociacijai, jos nariams ir valstybės institucijoms išvengti konkurencijos ribojimo ir užtikrintų konkurencijos taisyklių laikymąsi.

Gairės nėra privalomas norminio pobūdžio teisės aktas. Jose aptariama tik dalis konkurencijos teisės draudžiamo elgesio pavyzdžių ir pateikiamos aktualiausios rekomendacijos. Konkrečių veiksmų atitiktį Konkurencijos įstatymo reikalavimams Konkurencijos taryba nustato tik atlikusi išsamų konkrečios situacijos tyrimą.

I. PAGRINDINIAI KONKURENCIJOS TEISĖS REIKALAVIMAI ASOCIACIJŲ VEIKLAI

Ką draudžia Konkurencijos įstatymas?

Konkurencijos įstatymo 5 straipsnis draudžia visus susitarimus tarp ūkio subjektų, kuriais siekiama riboti konkurenciją arba kurie riboja ar gali riboti konkurenciją. Į susitarimo sąvoką patenka ir ūkio subjektų suderinti veiksmai, asociacijų sprendimai.

Pagrindinė taisyklė – asociacijos nariai niekada neturėtų bendrai priiminėti su individualia ūkio subjektų veikla susijusių sprendimų ir aptarinėti ar tarpusavyje keistis komerciškai jautria informacija. Tokie veiksmai gali būti laikomi Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio pažeidimu, už kurį gresia bauda iki 10 proc. pasaulinių metinių pajamų. Be to, nustačius, jog asociacijos ir (ar) jos narių vadovai prisidėjo prie pažeidimo padarymo, teismas jiems gali skirti ir individualią sankciją – iki penkerių metų apriboti teisę eiti vadovaujančias pareigas ir skirti piniginę baudą.

Ar rinkos dalyviai negali bendradarbiauti tarpusavyje?

Bendradarbiavimo sąvoka plati ir apima daug įvairių derinimo veiksmų. Draudžiami tik tie susitarimai, kurie riboja ar gali riboti konkurenciją, pavyzdžiui, kai siekiama bendrai nustatyti kainas, pasidalinti rinką ar suderinti gamybos kiekius. Tokie susitarimai yra laikomi savaime ribojančiais konkurenciją, nepriklausomai nuo to, ar jie yra įgyvendinti.

Sprendimų, kurių neturėtų priimti asociacijos, pavyzdžiai:

- nustatyti prekių, paslaugų kainas ir (ar) kitas prekybos sąlygas;
- pasidalinti rinką teritoriniu pagrindu ar pagal pirkėjų arba tiekėjų grupes;
- susitarti nevilioti ir (ar) nesamdyti asociacijos narių darbuotojų (tiek dirbančių pagal darbo sutartį, tiek veikiančių pagal individualią veiklą);¹
- riboti gamybos ar prekybos apimtis, inovacijas, technologinę pažangą;
- boikotuoti tam tikrus klientus, tiekėjus;
- keistis komerciškai jautria informacija. Pavyzdžiui, asociacijos veikloje neturėtų būti aptarinėjamos individualios pirkimo ar pardavimo kainos, nuolaidos, maržos, sąnaudos, pirkimo ar pardavimo sąlygos, ūkio subjekto klientai, tiekėjai, jiems taikomos sąlygos. Detalesnė informacija apie informacijos mainų grėsmes pateikiama Gairių 2 B dalyje.

Ar asociacijos nariui bus taikoma atsakomybė, jeigu jis tiesiogiai nepritarė susitarimui?

Narystė asociacijoje įpareigoja jos narius domėtis asociacijos veikla ir priimamais sprendimais. Atsakomybė už asociacijos priimtus sprendimus gali būti taikoma ir tiems nariams, kurie tiesiogiai nepasisakė dėl svarstomo klausimo. Net jei asociacijos narys nedalyvavo priimant atitinkamus sprendimus ar jų neįgyvendino, bet, sužinojęs² apie susitarimą, vienareikšmiškai neišreiškė savo

¹ Daugiau informacijos apie konkurenciją ribojančius susitarimus darbo rinkose galite rasti [čia](#).

² Buvimas asociacijos nariu paprastai reiškia, kad asociacijos narys pritaria jos taisyklėms ir elgesiui bei leidžia manyti, kad žino, jog asociacija veikia remdamasi tiesioginiu ar netiesioginiu narių palaikymu ir, jei nepareikšta nepritarimo, sutikimu ir parama ne tik įstatuose nurodytai veiklai, bet ir faktinei asociacijos veiklai. Situacija buvo nagrinėjama Konkurencijos tarybos praktikoje (2009 m. birželio 4 d. [nutarimas](#) Nr. 2S-13 „Dėl reklamos ir žiniasklaidos planavimo paslaugas teikiančių ūkio subjektų bei jų asociacijos veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 5 straipsnio reikalavimams“). Konkurencijos tarybos poziciją minėtoje

nepritarimo jam ir aiškiai (viešai ar visų susitarime dalyvavusių konkurentų atžvilgiu) nuo jo neatsiribojo, laikoma, jog asociacijos narys vis tiek yra prie tokio susitarimo prisijungęs.

Aiškiai neišreiškus nepritarimo, kiti susitarimo dalyviai pagrįstai galėtų tikėtis, kad visi asociacijos nariai elgsis, kaip sutarta. Todėl net jeigu vienas narys aiškiai neišreiškė savo nepritarimo ir tiesiog nutylėjo, planuodamas nukrypti nuo sutarto veikimo būdo, jis vis tiek gali būti draudžiamas susitarimo dalyvis. Šiuo atveju yra labai svarbu aiškiai ir nedviprasmiškai atsiriboti nuo draudžiamo susitarimo.

Pavyzdys

Asociacijos visuotiniame susirinkime pristatytas pasiūlymas susitarti dėl vairavimo mokymo paslaugų kainų padidinimo. Didžioji dalis asociacijos narių pritarė šiam pasiūlymui ir nusprendė ne tik jo laikytis, tačiau ir stebėti konkurentus, kaip jie laikosi susitarimo. Keli ūkio subjektai nepateikė pozicijos dėl pasiūlymo pakelti kainas, tačiau nei susirinkimo metu, nei vėliau neišreiškė aiškaus nepritarimo kitiems asociacijos nariams. Taip pat neišsakė, kad neketina laikytis šio susitarimo.

Vertinimas

Neišreiškus aiškaus nepritarimo, kiti susitarimo dalyviai supranta, kad visi veiks pagal sudarytą susitarimą ir kainos bus pakeltos iki sutarto lygio. Jeigu kiti susitarimo dalyviai žinotų, kad kažkas nepritaria susitarimui ir jo nesilaikys, susitarimas galimai nebūtų buvęs sudarytas. Tad nepaisant to, kad dalis ūkio subjektų pakėlė vairavimo mokymo paslaugų kainas, o kiti nepakėlė, visi visuotiniame susirinkime dalyvavę asociacijos nariai, neišreiškę viešo ir aiškaus nepritarimo pasiūlymui, yra laikytini draudžiamais susitarimo dalyviais.³

Pavyzdys

Asociacijos nariai iniciavo asociacijos Etikos kodekso pakeitimą, kuriame įtvirtintos darbuotojų ir klientų neviliojimo nuostatos. Etikos kodekso projektas buvo pateiktas visiems asociacijoms nariams įvertinti ir pritariti. Nors kai kurie asociacijos nariai turėjo kritinių pastabų, tačiau aiškiai neišreiškė nepritarantys siūlymams. Etikos kodekso pakeitimai buvo patvirtinti visų asociacijos narių sutikimu. Ūkio subjektai, vėliau prisijungę prie asociacijos, raštu patvirtindavo, kad laikysis Etikos kodekso nuostatų.

Vertinimas

Siekiant atsiriboti nuo susitarimo, nepakanka diskusijų metu jį kritikuoti ar abejoti susitarimo naudingumu ar teisėtumu. Ūkio subjektas turi aiškiai ir nedviprasmiškai nurodyti kitiems susitarimo dalyviams, kad nepritaria susitarimui ir jo nesilaikys. Taip pat, pripažįstant ūkio subjektą draudžiamu susitarimo dalyviu, nėra reikšminga, koku būdu jis prisijungė prie susitarimo, t. y. iniciavo susitarimą,

byloje palaikė ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (toliau – LVAT) (2011 m. kovo 28 d. [sprendimas](#) administracinėje byloje Nr. A525-2577/2011, UAB „Media House“ ir kt. prieš Konkurencijos tarybą).

³ Situacija buvo nagrinėjama Konkurencijos tarybos praktikoje (2018 m. gruodžio 17 d. [nutarimas](#) Nr. 2S-7(2018) „Dėl ūkio subjektų, teikiančių vairavimo mokymo paslaugas, veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 5 straipsnio reikalavimams“). Konkurencijos tarybos poziciją minėtoje byloje palaikė ir LVAT (2021 m. kovo 24 d. [nutartis](#) administracinėje byloje Nr. A-109-556/2021, UAB „Tikslas linija“ ir kt. prieš Konkurencijos tarybą).

dalyvavo jį priimant ar vėliau prie jo prisijungė. Taigi, visi asociacijos nariai (tiek jį iniciavę ir priėmę, tiek vėliau prisijungę) yra laikytini draudžiamo susitarimo dalyviais.⁴

SVARBU: Atsakomybė už pirmiau nurodytų sprendimų priėmimą gali būti taikoma net jei asociacijoje buvo siekiama, ūkio subjektų vertinimu, teisėtų tikslų ar nariai subjektyviai nenorėjo riboti konkurencijos.

Pavyzdys

Asociacija ir jos narės, teikiančios mokymų paslaugas, atsižvelgdamos į prastą teikiamų paslaugų kokybę ir dažną privalomų reikalavimų nesilaikymą, pradėjo vidines diskusijas, kaip pagerinti mokymų kokybę. Diskusijų metu prieita bendra išvada, kad, įvertinus itin žemas dabartines paslaugų kainas ir patiriamas išlaidas, siekiant pagerinti mokymų kokybę, yra būtina teikiamų paslaugų kainas pakelti bent jau dvigubai. Asociacijos narės susitarė dėl mokymų kokybės gerinimo ir teikiamų paslaugų kainų didinimo.

Vertinimas

Kvalifikuojant susitarimą pagal Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punktą, pakanka nustatyti eksplisitinį (aiškiai išreikštą) arba implicitinį (numanomą) šalių valios (norų, ketinimų) sutapimą (suderinimą) veikti rinkoje atitinkamu būdu, o subjektyvūs ūkio subjektų siekiai, dėl kurių sudaromas susitarimas, paprastai neturi jokios reikšmės. Konkurentų susitarimas nustatyti (fiksiuoti) kainas pats savaime reiškia, kad buvo siekiama riboti konkurenciją. Todėl net jeigu susitarimo dalyviai turėjo kitokius, jų manymu ir įsitikinimu, teisėtus tikslus, susitarimo tikslas šiuo atveju vertinamas ne civilinės teisės, kitos teisės srities ar normų sistemos (pvz., moralinių, etinių ir kt.), o konkurencijos teisės kontekste ir pagal konkurencijos teisės normų nustatytą tokio susitarimo reikšmę ir prasmę.⁵

Pavyzdys

Alaus gamintojų asociacijos nariai, viešai deklaruodami visuomenės sveikatos gerinimo ir saikingo alkoholio vartojimo skatinimą, susitarė Garbės kodekse įtvirtinti tam tikro stiprumo alaus gamybos draudimą.

Vertinimas

Nepaisant deklaruojamo visuomenės sveikatos gerinimo tikslo, susitarimas nebegaminti tam tikro stiprumo alaus yra konkurenciją ribojantis susitarimas dėl alaus gamybos ribojimo. Toks susitarimas sudaro sąlygas išvengti konkurencijos konkrečiame alaus rinkos segmente, prognozuoti konkurentų elgesį ir numatyti jų veiksmus, susijusius su alaus gamybos apimtimis. Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad tokį

⁴ Panaši situacija buvo nagrinėjama Konkurencijos tarybos praktikoje (2022 m. gruodžio 27 d. [nutarimas](#) Nr. 1S-138(2022) „Dėl nekilnojamojo turto agentūrų ir jas vienijančios asociacijos veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 5 straipsnio ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 straipsnio reikalavimams“). Nutarimas apskųstas teismui.

⁵ Situacija buvo nagrinėjama Konkurencijos tarybos praktikoje (2018 m. gruodžio 17 d. [nutarimas](#) Nr. 2S-7(2018) „Dėl ūkio subjektų, teikiančių vairavimo mokymo paslaugas, veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 5 straipsnio reikalavimams“). Konkurencijos tarybos poziciją minėtoje byloje palaikė ir LVAT (2021 m. kovo 24 d. [nutartis](#) administracinėje byloje Nr. A-109-556/2021, UAB „Tikslų linija“ ir kt. prieš Konkurencijos tarybą).

susitarimą lėmė ne vien rūpestis visuomenės sveikata, o siekis atliepti įmonių interesus: alaus gamybos ribojimai buvo nustatomi atsižvelgiant į susitarimo dalyvių gamybos planus, taip pat į tai, kad tam tikro stiprumo alaus gamyba neteikė norimo pelno.⁶

Ką daryti, gavus pasiūlymą sudaryti draudžiamą susitarimą?

Jeigu asociacijos veikloje siūloma derinti konkurentų tarpusavio elgesį ar pradedama aptarinėti komerciškai jautri informacija, aiškiai ir nedviprasmiškai išreikškite savo nepritariamą:

- Kilus pasiūlymui susirinkimo metu, aiškiai nurodykite, kad tokiam pasiūlymui nepritariate ir jo nesilaikysite. Nedelsdami paaiškinkite, kad negalite aptarinėti komerciškai jautrios informacijos, ir paprašykite nutraukti diskusijas. Jeigu susirinkimo metu yra daromas protokolas, prašykite, kad Jūsų nepritartis būtų užfiksuotas protokole. Jeigu pasiūlymas ir toliau svarstomas, palikite susirinkimą.
- Savo nepritariamą pasiūlymui galite išreikšti ir elektroninėmis priemonėmis. Pavyzdžiui, gavę pasiūlymą elektroniniu paštu, kuo skubiau nurodykite visiems susirašinėjimo dalyviams, kad tokiam pasiūlymui nepritariate ir jo nesilaikysite.
- Apie gautus pasiūlymus riboti konkurenciją praneškite Konkurencijos tarybai. Tai galite padaryti ir anonimiškai.

II. BENDRADARBIAVIMAS SU VALSTYBĖS INSTITUCIJOMIS IR DALYVAVIMAS TEISĖKŪROJE

Ūkio subjektų atstovai gali reguliariai susitikti, aptarti rinkoje vykstančius procesus, pasikeitimus, aktualias problemas, taip pat asociacijos ir jos narių teikiama informacija gali padėti įstatymų leidėjams ir kitoms valstybės institucijoms priimti atitinkamam sektoriui reikšmingus bei sektoriaus specifiką atspindinčius sprendimus. Visgi, asociacijos narių (konkurentų) tarpusavio bendradarbiavimas yra dažnai susijęs su didesne konkurencijos taisyklių pažeidimo rizika, todėl visais atvejais būtina atidžiai įsivertinti tokio bendradarbiavimo pobūdį. Šioje dalyje pateikiami pagrindiniai reikalavimai ir rekomendacijos, padėsiančios asociacijoms veikti teisėtai ir efektyviai dalyvauti teisėkūros procese bei bendradarbiauti su valstybės institucijomis⁷.

1. KONKURENCIJOS TEISĖ NEDRAUDŽIA ASOCIACIJOMS DALYVAUTI TEISĖKŪROJE IR BENDRAUTI SU VALSTYBĖS INSTITUCIJOMIS

Asociacija ir (ar) jos nariai gali dalyvauti viešose konsultacijose, teikti bendrus pasiūlymus valstybės institucijoms įvairiais klausimais. Įprastai tokie bendri pasiūlymai neturės poveikio konkurencijai, jei juos teikiant nėra keičiamasi komerciškai jautria informacija, nėra derinami individualūs ūkio subjektų priimami sprendimai dėl elgesio rinkoje ir nėra susitarimo iškraipyti informacijos ar duomenų, teikiamų valstybės institucijoms, siekiant palankaus sprendimo dėl rinkos reguliavimo.

⁶ Situacija buvo nagrinėjama Konkurencijos tarybos praktikoje (2014 m. kovo 4 d. [nutarimas](#) Nr. 2S-1/2014 „Dėl ūkio subjektų, užsiimančių alaus gamyba ir prekyba, veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 5 straipsnio ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 straipsnio reikalavimams“).

⁷ Siekdamas didesnio poveikio, asociacijos gali derinti savo pasiūlymus su kitomis to paties sektoriaus asociacijomis ar suinteresuotomis šalimis. Tokiu atveju taip pat būtų taikomi nurodyti reikalavimai ir rekomendacijos.

Bendri pasiūlymai dėl teisėkūros. Asociacijos nariai gali teikti bendrus pasiūlymus dėl:

- **Viešosios politikos klausimų**, kurie turi įtakos jų nariams, pavyzdžiui, mokesčių, darbo teisės, aplinkos apsaugos, inovacijų skatinimo ar kitose srityse.
- **Reguliavimo klausimų**, susijusių su bendromis veiklos sąlygomis ar pramone apskritai, pavyzdžiui, licencijavimu, standartais, saugumo reikalavimais.
- **Viešojo intereso**, pavyzdžiui, susijusių su vartotojų apsauga.

Pavyzdžiai

Viešbučių ir restoranų asociacija teikia bendrą narių poziciją dėl lengvatinio pridėtinės vertės mokesčio (PVM) maitinimo įstaigoms nustatymo.

Lietuvos paukščių augintojų asociacija teikia bendrą narių poziciją, nuo kurių metų turėtų būti draudžiama pardavinėti narvuose laikomų vištų kiaušinius.

Lietuvos draudikus vienijanti asociacija teikia bendrą pasiūlymą dėl konkrečios situacijos traktavimo draudiminiu ar nedraudiminiu įvykiu.

Lietuvos aukštalipių asociacija teikia bendrą poziciją, kuria siūlo įvesti privalomą sertifikavimą aukštalipiams.

Darbdaviams ir darbuotojams atstovaujančių organizacijų susitarimai, siekiant patvirtinti darbo ir (ar) įdarbinimo sąlygų gerinimo priemones, dėl savo pobūdžio ir paskirties nepatenka į Konkurencijos įstatymo taikymo sritį.

Pavyzdys

Trišalėje taryboje darbdaviams (ūkio subjektams) atstovaujanti asociacija teikia bendrą poziciją dėl konkretaus minimalaus atlyginimo dydžio įtvirtinimo.

Vertinimas

Kadangi susitarimai tarp darbdaviams atstovaujančių organizacijų ir darbuotojams atstovaujančių organizacijų, kuriose yra susitariama išimtinai dėl įdarbinimo ir (ar) darbo sąlygų pagerinimo, nepatenka į konkurencijos teisės taikymo sritį⁸, darbdaviai gali pateikti bendrą poziciją derybose su profesinių sąjungų atstovais.

Siekdamos pagrįsti savo teikiamus bendrus teisėkūros siūlymus, informuoti valstybės institucijas apie situaciją rinkoje ar reaguodamos į esamą ar siūlomą teisinį reguliavimą, asociacijos valstybės institucijoms gali teikti įvairius jų poziciją pagrindžiančius duomenis⁹:

- **Ekonominiai, techniniai, statistiniai ar kiti asociacijos narių turimi apibendrinti duomenys.** Asociacijos gali rinkti ir valstybės institucijoms pateikti įvairius asociacijos narių turimus duomenis, kurie padėtų formuoti tam tikro sektoriaus politiką ir (ar) priimti su šiuo sektoriumi susijusius sprendimus.
- **Rinkos analizės.** Asociacijos gali teikti bendras rinkos analizes, prognozes, vertinimus, kurie padėtų valstybės institucijoms suprasti sektoriaus specifiką.

⁸ 1999 m. rugsėjo 21 d. sprendimas *Albany International BV prieš Stichting Bedrijfspensioenfonds Textielindustrie*, C-67/96, ECLI:EU:C:1999:430, 59 ir 60 punktai.

⁹ Pavyzdinis sąrašas.

- **Kitų šalių ir institucijų praktika.** Asociacijos gali dalintis kitų šalių pavyzdžiais, taikomais reguliavimo modeliais, institucijų praktika ir rekomendacijomis, siekdamas pagrįsti savo poziciją.

2. KOKS ELGESYS PAŽEIDŽIA KONKURENCIJOS TEISĖS REIKALAVIMUS BENDRAUJANT SU VALSTYBĖS INSTITUCIJOMIS?

Asociacijos ir jų nariai gali susidurti su valstybės institucijomis įvairiose situacijose, pavyzdžiui, valstybės institucijų ar verslo iniciatyva organizuojami susitikimai, skirti situacijai rinkoje aptarti, teisėkūros iniciatyvos, viešos konsultacijos. Nesvarbu, kokioje situacijoje ir kokia forma yra bendradarbiaujama su valstybine institucija, asociacija ir jos nariai privalo užtikrinti konkurencijos teisės nuostatų laikymąsi.

Asociacijos elgesys bendradarbiaujant su valstybės institucijomis, įskaitant ir dalyvavimą teisėkūros procese, yra teisėtas tol, kol asociacijos nariai: a) tiek tiesiogiai, tiek netiesiogiai nederina savo elgesio rinkoje; b) tarpusavyje nesikeičia komerciškai jautria informacija.

SVARBU: Vien tai, kad konkurentų susitarimai yra sudaromi su valstybės institucijų žinia ar jų paskatinimu, savaime nereiškia, kad tokie susitarimai yra leistini ir už juos negali būti skiriamos piniginės baudos.

A. Ūkio subjektai negali derinti savo elgesio rinkoje

Asociacijos nariai turi vengti bet kokio veiksmų derinimo tarpusavyje, kuris **tiesiogiai** nulemtų jų vėlesnį elgesį rinkoje:

- neturi derinti kainų, jų elementų ar pardavimo sąlygų;
- neturi dalintis klientais ar rinkomis;
- neturi riboti gamybos apimčių ar nustatyti gamybos kvotų;
- neturi bendrai derinti veiklos strategijų, investicijų planų, kitų individualių sprendimų.

Pavyzdys

Asociacija rengia susitikimą su valstybės institucijų atstovais aptarti būsimo reguliavimo, kuriuo ketinama įvesti naujus reikalavimus prekių pakuotėms. Asociacijos nariai taip pat tarpusavyje susitaria, jog įsigaliojus siūlomiams pokyčiams, pakuočių kainos kils bent 10 proc.

Vertinimas

Asociacijos narių diskusijos išimtinai apie visiems bendrai rinkoje nustatomus reikalavimus prekių pakuotėms paprastai neturėtų kelti konkurencijos problemų. Visgi, konkuruojančių ūkio subjektų susitarimas, kaip jie elgsis pasikeitus teisiniam reguliavimui, prieštarauja konkurencijos teisės reikalavimams. Sprendimus dėl kainodaros asociacijos nariai turi priimti savarankiškai.

Elgesys rinkoje tarp ūkio subjektų gali būti suderinamas ir **netiesiogiai**. Taip nutinka tada, kai sprendimus dėl konkurencijos sąlygų priimanti institucija siekia juos pagrįsti rinkos subjektų veiklos duomenimis ir šiuo tikslu vertina rinkos dalyvių informaciją. Paprastai tarp sprendimus priimančios institucijos ir rinkos dalyvių yra informacijos asimetrija, todėl institucijoms sprendimams priimti yra reikalingi individualūs ar objektyviai apibendrinti, o ne tarpusavyje suderinti ir iškraipyti, rinkos dalyvių duomenys.

Jeigu konkurentai tarpusavyje suderina (iškraipo) institucijai teikiamus savo individualius duomenis ar tariamą jų apibendrinimo rezultatą, siekdami pateikti juos kaip neva atspindinčius objektyvius komercinius ūkio subjektų veiklos duomenis (kaštus, veiklos tęstinumui būtinas kainas ir pan.), tokiu būdu yra manipuliuojama sprendimų priėmimo procesu ir netiesiogiai suderinamas elgesys rinkoje.

Be kita ko, vertinant veiksmų atitikimą Konkurencijos įstatymo nuostatoms, atsižvelgiama į teisinį ir ekonominį kontekstą.

Pavyzdys

Valstybė planuoja įvesti mokestį vartotojams už plastikinių maišelių naudojimą. Verslo asociacija bendrai teikia poziciją nurodydama, kad mokestis vartotojams turėtų būti ne mažesnis nei 10 centų už plastikinį maišelį.

Tikėtinas pažeidimas

Asociacija surinko narių duomenis, iš kurių matyti, kad kaštų už plastikinius maišelius vidurkis siekia 2 centus. Asociacijos nariai tarpusavyje suderino duomenis apie patiriamus kaštus ir, dirbtinai padidinę jų vidurkį, pateikė pasiūlymą nustatyti 10 centų už plastikinį maišelį kainą.

Geroji praktika

Nepriklausoma asociacijos vadovybė (darbuotojas) arba nepriklausomas trečiasis asmuo, surinkęs individualius ir komerciškai jautrius duomenis apie patiriamus kaštus iš savo narių, apskaičiuoja, kad patiriamų kaštų vidurkis siekia 2 centus už plastikinį maišelį. Asociacija pateikia atitinkamai institucijai informaciją apie ūkio subjektų kaštų vidurkį, tačiau nurodo, kad dėl ekologijos tikslų siekiant sumažinti plastikinių maišelių naudojimą, mokestis vartotojams galėtų būti ne mažesnis nei 10 centų.

Pavyzdys

Valstybės institucija, siekdama patvirtinti kainų nustatymo metodiką, kreipiasi į asociaciją, prašydama pateikti informaciją apie patiriamus kaštus.

Tikėtinas pažeidimas

Asociacijos nariai suderina vieningą kaštų skaičiavimo metodiką, neatspindinčią realių kaštų, kurios pagrindu nuspręsta teikti savikainos skaičiavimus.

Vertinimas

Susitarimas bendru sprendimu nustatyti vidutinę kainų sąnaudų struktūrą, taikomą visų ūkio subjektų savikainai nustatyti, turi tiesioginę įtaką ūkio subjektų kainodaros procesui, kadangi taip yra suderinama, kokie elementai turėtų sudaryti visų ūkio subjektų kainą. Nesant suderintos kainų struktūros, ūkio subjektai galėtų siūlyti savo kainą, suformuotą pagal išimtinai individualius, o ne kolektyvinius kriterijus. Nustačius bendrą kainų struktūrą, konkurencija tarp susitarime dalyvaujančių ūkio subjektų yra apribojama¹⁰.

¹⁰ Panaši situacija buvo nagrinėjama Konkurencijos tarybos praktikoje (2011 m. sausio 20 d. [nutarimas](#) Nr. 2S-2 „Dėl ūkio subjektų, užsiimančių ortopedinių techninių priemonių gamyba ir prekyba, ir jų asociacijų veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 5 straipsnio ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 straipsnio reikalavimams ir dėl Valstybinės ligonių kasos prie Sveikatos apsaugos ministerijos veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“). Konkurencijos tarybos poziciją minėtoje byloje palaikė ir LVAT (2012 m. gegužės 17 d. [nutartis](#) administracinėje byloje Nr. A520-1301/2012, UAB „Ortopedijos centras“ ir kt. prieš Konkurencijos tarybą).

Pavyzdys

I. Valstybės institucija, siekdama patvirtinti naujus ministro įsakymu reguliuojamus prekių antkainius, kreipiasi į asociaciją, prašydama pateikti antkainių dydžius, kurie, asociacijos narių vertinimu, padengtų jų veiklos kaštus. Asociacija, individualiai surinkusi duomenis iš savo narių, pateikia institucijai rinkos dalyvių duomenų apžvalgą (mažiausius ir didžiausius rinkos dalyvių apskaičiuotus reikalingus antkainius) ir pasiūlo įtvirtinti antkainius, apskaičiuotus pagal rinkos dalyvių duomenų vidurkį.

Vertinimas

Asociacija pateikė institucijai objektyvius duomenis, kuriais remdamasi institucija gali priimti sprendimą. Konkurencijos ribojimo nėra.

II. Valstybės institucija, siekdama patvirtinti naujus ministro įsakymu reguliuojamus prekių antkainius, kreipiasi į asociaciją, prašydama nurodyti antkainių dydžius, kurie, asociacijos narių vertinimu, padengtų jų veiklos kaštus. Asociacija, individualiai surinkusi duomenis iš savo narių, išsiunčia institucijai didžiausius gautus antkainius iš vieno rinkos dalyvių bei jo skaičiavimus, pagrindžiančius antkainių poreikį. Minėtą informaciją asociacija pateikia institucijai kaip neva atspindinčią visų asociacijos narių veiklos duomenis. Kiti asociacijos nariai sutinka su tokiu asociacijos pasiūlymo teikimu.

Tikėtinas pažeidimas

Asociacijos nariai suderina institucijai teikiamų antkainių dydžius, kurie neva atspindi asociacijos narių patiriamus kaštus ir kurių pagrindu institucija priims sprendimą dėl antkainių, kuriuos ūkio subjektai taikys veikdami rinkoje.

Vertinimas

Susitarimas pateikti institucijai suderintus neva visų rinkos dalyvių kaštus atspindinčius antkainių dydžius ir juos neva pagrindžiančius duomenis iškreipia antkainių nustatymo procedūrą ir lemia netiesioginį bendrą konkurentų antkainių, taikomų rinkoje, nustatymą. Institucija, esanti informacijos asimetrijos situacijoje, nustatydamą antkainius, vertins ne objektyvius (individualius ar apibendrintus), o rinkos dalyvių suderintus duomenis, kurie neva pagrindžia patiriamus kaštus.

Detalesni patarimai, kaip elgtis, jei asociacijai ir (ar) jos nariams reikia pateikti duomenis ar kitą informaciją apie asociacijos narių veiklą valstybės institucijai, pateikiami IV dalyje.

B. Ūkio subjektai tarpusavyje negali keistis komerciškai jautria informacija

Informacijos mainai tarp asociacijos dalyvių bendru atveju laikomi galinčiais pagerinti konkurencinę aplinką ir todėl nebūtinai ribos konkurenciją. Tačiau tam tikros informacijos mainai gali reikšmingai apriboti konkurenciją, dirbtinai padidinant ūkio subjektų tarpusavio sąveiką ir elgesio priklausomumą, sumažinant arba panaikinant netikrumą apie nagrinėjamų rinkų veikimą, sumažinant paskatas intensyviai konkuruoti bei padidinant jėgimo į rinką kliūtis. Tai, ar keitimasis tam tikra informacija sukels grėsmę ir (ar) apribos konkurenciją, iš esmės priklausys nuo rinkos, informacijos savybių bei mainų pobūdžio.

Asociacijos nariai turi užtikrinti, kad tarpusavyje nebūtų keičiamasi ar nebūtų atskleista komerciškai jautri informacija¹¹. Jautria informacija laikoma:

- kainodara: pirkimo ar pardavimo kainos, nuolaidos, maržos, sąnaudos;
- pirkimo ar pardavimo sąlygos;
- gamybos pajėgumai, kiekiai, sąnaudos;
- ūkio subjekto verslo, investicijų, pardavimo, reklamos, komercijos ir kiti ateities planai;
- konkrečių ūkio subjektų pardavimo apimtys;
- ūkio subjekto klientai, tiekėjai, jiems taikomos sąlygos;
- ūkio subjekto būsimas elgesys rinkoje.

Per susitikimus ar diskusijas su valstybės institucijomis asociacijos nariai neturėtų atskleisti ar aptarinėti individualių ūkio subjekto komerciškai jautrių duomenų. Jeigu tokius duomenis pateikti būtina, kiekvienas ūkio subjektas juos valstybės institucijai turėtų pateikti individualiai.

Tikėtinas pažeidimas

Asociacijos nariai, derindami bendrą poziciją ir argumentus institucijai dėl lengvatinio PVM taikymo, atskleidžia vieni kitiems komerciškai jautrią informaciją apie savo paskutinių metų pardavimus, jų apimtį, klientus.

Geroji praktika

Asociacijos nariai, derindami bendrą poziciją ir argumentus institucijai dėl lengvatinio PVM taikymo, nepriklausomai asociacijos vadovybei individualiai pateikia komerciškai jautrią informaciją apie savo paskutinių metų pardavimus, jų apimtį, klientus, o nepriklausoma asociacijos vadovybė, subendrinusi šiuos duomenis, pateikia bendrą asociacijos poziciją institucijai.

Popieriumi prekiaujantys ūkio subjektai reguliarių susitikimų metu tarpusavyje keičiasi jautria informacija apie užimamas atitinkamų rinkų dalis ir atskirų rūšių popieriaus pardavimų apimtį.

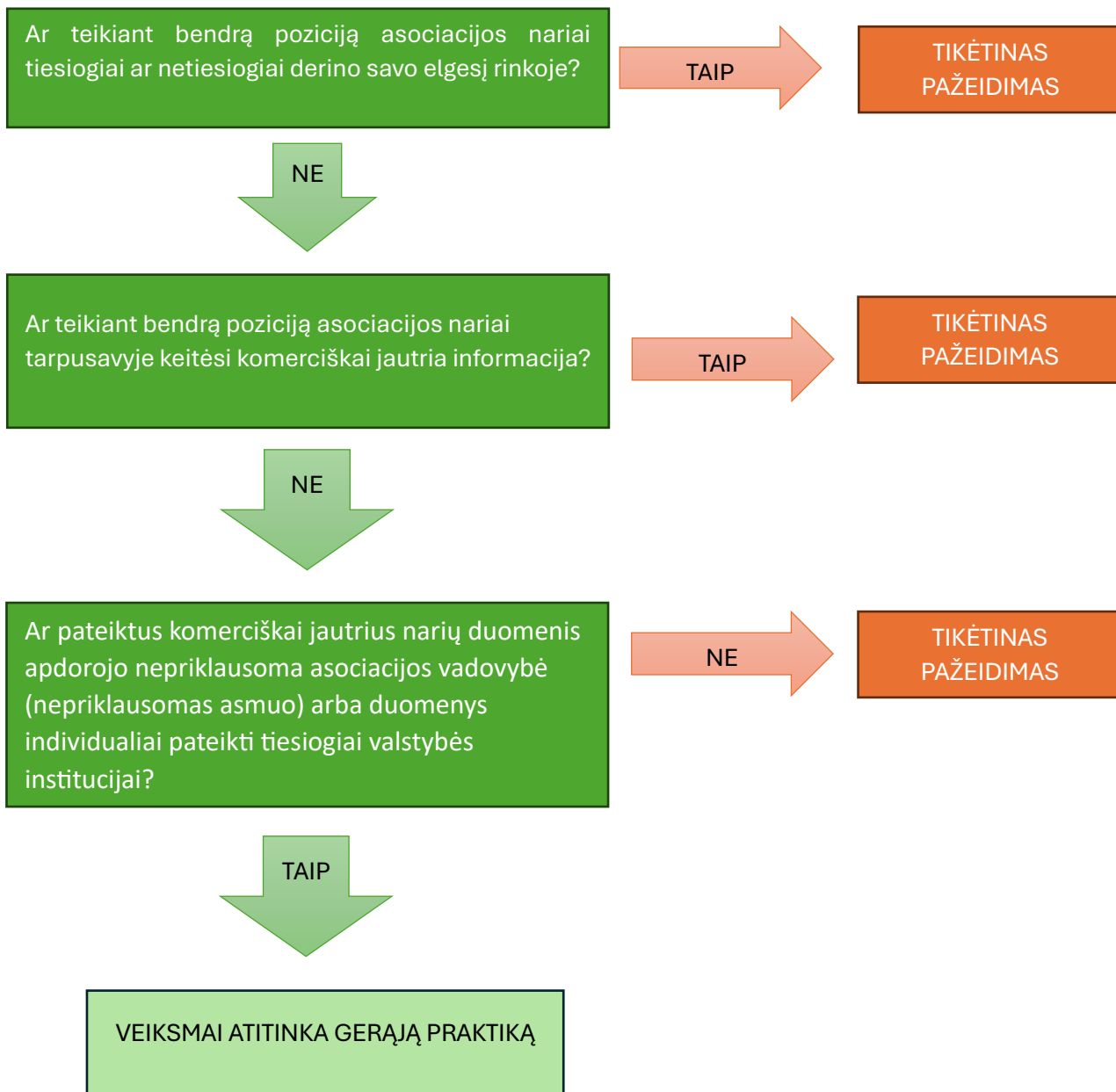
Vertinimas

Kiekvienas ūkio subjektas turi savarankiškai spręsti, kokios politikos laikysis rinkoje. Keitimasis informacija pažeidžia konkurencijos taisykles, kai tokie mainai sumažina arba panaikina netikrumą dėl kitų ūkio subjektų veikimo ar veiksmų rinkoje. Konkurentams keičiantis informacija, kuri yra detali, individuali, aktuali (nesena) ir kitiems viešai neprieinama, gali reikšmingai sumažėti vidinė konkurencija tarp keitimosi informacija dalyvių, taip pat gali būti apribota išorinė konkurencija tarp keitimosi informacija dalyvių ir naujų rinkos dalyvių.¹²

¹¹ Daugiau informacijos apie Informacijos mainų grėsmes galite rasti [čia](#).

¹² Situacija buvo nagrinėjama Konkurencijos tarybos praktikoje (2006 m. spalio 26 d. [nutarimas](#) Nr. 2S-13 „Dėl popieriumi prekiaujančių ūkio subjektų veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 5 straipsnio ir Europos Bendrijos steigimo sutarties 81 straipsnio reikalavimams“). Tokią Konkurencijos tarybos poziciją minėtoje byloje palaikė ir LVAT (2009 m. spalio 16 d. [nutartis](#) administracinėje byloje Nr. A502-34/2009, UAB „Libra Vitalis“ ir kt. prieš Konkurencijos tarybą).

III. SCHEMA VEIKSMAMS PASITIKRINTI, TEIKIANT BENDRĄ ASOCIACIJOS NARIŲ POZICIJĄ

IV. PATARIMAI ŪKIO SUBJEKTAMS: KAIP NEPAŽEISTI KONKURENCIJOS TEISĖS REIKALAVIMŲ ASOCIACIJŲ VEIKLOJE IR BENDRAUJANT SU VALSTYBĖS INSTITUCIJOMIS?

KO REIKĖTŲ VENGTI:

- Kartu su konkurentais nepriiminėkite bendrų strateginių sprendimų ar ateities planų ir neatskleiskite, kokių veiksmų imsitės ateityje pasikeitus rinkos sąlygoms. Tokios informacijos atskleidimas konkurentams, net jei ir yra paskatintas valstybės institucijos ar pasidalintas su jos žinia, gali būti laikomas konkurencijos ribojimu.
- Nesitarkite su konkurentais dėl bendrų ateities veiksmų, net jei valstybės institucija tai skatina. Sprendimai, susiję su individualia būsima ūkio subjekto veiklos strategija, turi būti priimami savarankiškai.
- Bendraudami su konkurentais nesikeiskite ir neatskleiskite komerciškai jautrios informacijos, ypač susijusios su kainomis, gamybos kiekiais, siūlomomis paslaugomis, klientais, pardavimų sąlygomis.
- Jei valstybės institucijos atstovai ketina Jums atskleisti kitų rinkoje veikiančių ūkio subjektų komerciškai jautrią informaciją., nedelsdami informuokite, jog nenorite gauti tokio pobūdžio informacijos ir neketinate jos aptarinėti.

KĄ REIKĖTŲ DARYTI?

- Stenkitės būti susipažinę su asociacijos dokumentais: įstatais, tvarkomis, sprendimais ir įvertinkite, ar esami dokumentai nekelia įtarimų dėl galimo Konkurencijos įstatymo pažeidimo.
- Stebėkite asociacijos viešai skelbiamą informaciją (asociacijos leidiniuose, interneto svetainėje, naujienlaiškiuose ir pan.) ir įvertinkite, ar nėra pagrindo įtarti galimą Konkurencijos įstatymo reikalavimų pažeidimą.
- Būkite atsargūs keisdami informaciją susirinkimų metu ar susirašinėdami su kitais asociacijos nariais, neteikite informacijos, kuria keistis draudžiama. Venkite bet kokių pokalbių ar susirašinėjimų apie ateities kainas, rinkos pasidalinimą, gamybos, prekybos ar investicijų ribojimą, kitų subjektų diskriminaciją (boikotą) ir pan.
- Rūpinkitės konkurencijos kultūros sklaida asociacijoje. Pažeidimų riziką gali sumažinti asociacijos ir jos narių švietimas, mokymai ūkio subjektų vadovams ir darbuotojams apie konkurencijos teisę bei jos svarbą asociacijų veikloje.
- Jeigu dalyvaujate asociacijos susirinkime, kurio metu nariams siūloma tiesiogiai ar netiesiogiai suderinti elgesį rinkoje arba yra aptariama komerciškai jautri informacija, Jūs turėtumėte:
 - nedelsdami paaiškinti, kad negalite aptarinėti tokių klausimų, ir paprašyti nutraukti diskusijas;
 - jeigu diskusijos tęsiasi, išreikšti susirinkimo dalyviams aiškų nepritarimą aptariamams klausimams, paprašyti tai užfiksuoti susirinkimo protokole ir nedelsdami palikti susirinkimą;
 - informuoti apie situaciją Konkurencijos tarybą. Tai galite padaryti ir anonimiškai.

Jeigu pateikiant bendrą poziciją valstybės institucijoms reikalinga pateikti ir komerciškai jautrią narių informaciją ar ja remtis (pavyzdžiui, apie kaštus, tam tikrų prekių kategorijų pardavimo pajamas, ateities planus plėsti savo gamybą, investicijas), būtina:

- užtikrinti, kad asociacijos nariai (konkurentai) asociacijos **viduje nesikeistų** (neatskleistų) komerciškai jautria informacija;
- užtikrinti, kad asociacijos nariai komerciškai jautrią informaciją pateiktų **tik asociacijos vadovybei (administracijai)**, kurią sudaro nepriklausomi nuo asociacijos narių atstovai, arba kitam nepriklausomam asmeniui, kuris galėtų apibendrinti poziciją, remdamasis pateiktais duomenimis;
- užtikrinti komerciškai jautrios informacijos apsaugą nuo kitų asociacijos narių;
- užtikrinti, kad iš nepriklausomos asociacijos vadovybės (ar kito nepriklausomo asmens) apibendrintos asociacijos narių komerciškai jautrios informacijos nebūtų galima identifikuoti, kokią informaciją pateikė kiekvienas asociacijos narys;
- tuo atveju, jeigu asociacija negali užtikrinti komerciškai jautrios informacijos apsaugos, ją asociacijos narys turėtų tiesiogiai pateikti valstybės institucijai.

V. PATARIMAI VALSTYBĖS INSTITUCIJOMS: KAIP NESUKURTI SĄLYGŲ, KURIOS PADIDINTŲ ŪKIO SUBJEKTŲ KONKURENCIJĄ RIBOJANČIŲ SUSITARIMŲ SUDARYMO GALIMYBĘ?

- Neatskleiskite ir neskatinkite ūkio subjektų tarpusavyje keistis ar aptarinėti komerciškai jautrios informacijos.
- Atminkite, kad Konkurencijos įstatymas draudžia visus susitarimus ar suderintus veiksmus tarp ūkio subjektų, kuriais yra nustatomos kainos (jų dalis, pvz., maržos ar antkainiai) ar bet kokios kitos prekybos sąlygos (įskaitant, kokius produktus, kaip ir kam ketinama pardavinėti).
- Neskatininkite ūkio subjektų priimti bendrų sprendimų, susijusių su jų konkuravimo parametrais, – šie sprendimai turi būti priimami savarankiškai.
- Atminkite, kad susitarimai gali būti pripažinti ribojančiais konkurenciją, kai jie sudaromi tiek tiesiogiai, tiek netiesiogiai (įskaitant valstybės institucijos ar kitos trečiosios šalies tarpininkavimą).
- Atsižvelkite į tai, jog konkurencijos teisės pažeidimo rizika yra didesnė tuomet, kai: a) bendradarbiavimas ar susitikimai vyksta tarp konkurentų; b) bendradarbiaujant ar susitikimų metu yra keičiamasi arba skatinama keistis komerciškai jautria informacija (apie ateities kainodaros, strategijos, veiklos planus).
- Siekiant įvertinti situaciją rinkoje ir prašant komerciškai jautrių ūkio subjektų duomenų iš rinkos dalyvių ar asociacijų, svarbu nurodyti, kad duomenys turi būti objektyviai apibendrinti, jų ūkio subjektams nederinant tarpusavyje, arba siūlyti asociacijos nariams tiesiogiai juos pateikti valstybės institucijai.
- Siekiant išvengti teikiamų duomenų suderinimo, patariama teirautis ne tik teikiamų duomenų vidurkio, tačiau ir duomenų imties dydžio (intervalo).
- Įvertinkite savo pasiūlymų ar veiksmų galimą įtaką konkurencijai.

Atminkite! Tai, ar konkretūs valstybės institucijų skatinami veiksmai pažeis Konkurencijos įstatymo nuostatas, priklauso nuo konkrečios situacijos (rinkos, aptariamų klausimų, bendradarbiavimo apimties, ūkio subjektų veiksmų) ir yra vertinami kiekvienu atveju individualiai.

Kaip valstybės institucijos turėtų vertinti savo veiksmų riziką?

Didelė pažeidimo rizika kyla, jeigu valstybės institucijos:

- Skatina ūkio subjektus bendrai įvesti naujus mokesčius ar nebegaminti tam tikros produkcijos.
- Skatina ūkio subjektus susitarti dėl kainodaros: pakelti kainas, nustatyti fiksuotas ar minimalias kainas.
- Veikia kaip tarpininkės ar koordinuoja, kad savarankiški ūkio subjektai bendrai priimtų komercinius (strateginius) sprendimus.
- Tiesiogiai ar netiesiogiai skatina savarankiškus ūkio subjektus prisijungti prie tam tikro veiklos modelio (susijusio su ūkio subjekto strateginės veiklos politika) ar elgtis atitinkamu būdu, dėl ko ūkio subjektai priima sprendimą bendrai, o ne savarankiškai.
- Tiesiogiai ar netiesiogiai skatina ūkio subjektus atskleisti komerciškai jautrią informaciją (apie ateities kainodaros, strategijos, veiklos planus).

Maža pažeidimo rizika kyla, jeigu valstybės institucijos:

- Vykdydamos savo funkcijas nustato privalomus reikalavimus ar įveda naujas taisykles, kurių visi ūkio subjektai turi laikytis.
- Informuoja ūkio subjektus apie tam tikras rinkose egzistuojančias problemas (pavyzdžiui, didėjančias stipraus alkoholio, kuris yra žalingas sveikatai, pardavimo apimtis) bei skatina juos priimti savarankiškus sprendimus, siekiant spręsti šias problemas.
- Siekia sužinoti rinkos dalyvių požiūrį bei problemas su kuriomis jie susiduria, neskatinant jų atskleisti konfidencialios informacijos kitiems rinkos dalyviams.
- Skatina tokį ūkio subjektų bendradarbiavimą ar veiksmus, kurie neturi neigiamos įtakos konkurencijai.

Kur kreiptis dėl išsamesnės informacijos?

Daugiau informacijos galite rasti Konkurencijos tarybos svetainėje kt.gov.lt skiltyje „Konkurenciją ribojantys susitarimai“ arba paskambinę telefonu +370 601 62375.